

Владимир Сергејевич Березин

ГОЛЕМ

Устанак се гасио. Његов дим се ширио улицама, сливао се према реци и само се врх градске већнице издизао над тим масним облаком. Сат на кули градске већнице се зауставио а старац са косом тужно је посматрао град.

Устанак је био неуспешан и сада нико није знао због чега. Црни тенкови ушли су у град са три стране а разбијена цигла под њиховим гусеницама крцкала је попут костију.

Капетан Родионов седео је у подруму два дана и две ноћи. Припадао је десантној јединици, а потом је постао официр за везу.

Родионов је могао да се спусти са осталима у одводни канал, али остали - *обична раја*. Остали нису могли да му издају наредбу, то је био туђ народ, лишен јасне политичке свести. Капетан Родионов је био официр Црвене Армије и осим тога како се ратује ништа друго није знао у животу. Он је ратовао кудикамо боље од оних што су се разишли по канализационим каналима - и баш због тога је и остао. Чекао је глас с друге стране реке, где се укопала у боју изнурена армија и одакле је на нишану држала град, који је горео.

Наредбе није било три дана, а четвртог, када је радиста изнео радио-станицу у мало двориште да би поново успоставио везу, кућа се затресла. Мина је пала тачно у центар дворишта. Од покретне радио-станице остао је само црни делић ебонитске слушалице, а од радисте - гомила крвавих дроњака.

Сада је морао да донесе одлуку он сам. Сам, лично.

До канала није могло да се стигне, и он је улазио све дубље и дубље у стару кућу, увијао се у пукотини као црв, трзајући се и скупљајући ноге.

Тутњава се горе стишавала.

У почетку су престали да долећу авиони, потом је по граду престала да ради далекометна артиљерија - црни су се бојали да не повреду своје.

Али експлозије су се приближавале - очигледно, да би уштедели снагу и да не би проверавали сваку собу, црни су дизали у ваздух кућу за кућом...

Родионов је имао енглески "стен", направљен у илегалним радионицама од водоводне цеви. Он је зато понављао у себи - водоводна цев, груби метал, идиотска машинка-али "стен" је имао на располагању две кутије муниције и то је могло да буде довољно за кратку борбу. Упуцати се из њега, истина, било би незгодно.

Родионов поче да истражује подрум. У Трговачкој улици куће су биле претходно грађене и по десет пута и на сваком темељу није се налазила кућа већ главица купуса - изнад складишта грађена је продавница, а потом се све то претварало у место за становање. Просте ноћи нашао је рупу доле, одакле се чуо звук воде, која је лила-бесмислено - тамо, усред прастарог камења, можда је текла вода из водовода разрушеног бомбама или танак поточић древних извора. Тако је у његовој домовини вода текла под слојем камења, и било је могуће чути је, али није смела да се пије.

Сада није имао воде. Воду је попио још јуче.

Тражио је нешто да не би полудео. Родионов је почео да ратује крај друге реке и седећи пре две године у таквом истом разрушеном дому, схватио је да ће га жеђ истерати пред метке. Желео је да живи, али је воду желео још више. То је оно што се звало жеђ за животом, и Родионов, који је одрастао крај велике реке усред Сибира знао је да ће без воде умрети. Он се бојао жеђи као Татарина из свог давног кошмара..

О Татарину му је причала стара Циганка, која је седела на железничким шинама са мртвим дететом на рукама.

-Тебе ће убити Татарин, - рече Циганка Родионову када се овај зауставио пред њом на неугледној железничкој постаји са чајником у руци.

-Тебе ће убити Татарин, - рече Циганка. Једно око јој је било затворено због чмичка који је био отприлике величине кокошијег јајета, а друго, величине дугмета, гледало је у страну. Она то изговори и пљуну у мртва уста бебе. Тада беба отвори очи и насмеши се.

После тога Циганка изгуби интересовање за Родионова.

Ешелон је кренуо и Родионов је, слушајући како му на уво лупају точкови, до вечери исмевао глупу старицу. Он је право Татарина видео само једном - у детињству на Волги. Само што је отац отишао, кад је из гомиле на дебаркадеру искочио Татарчић, скинуо његову

капу, натакао му своју и појурио. Неко је зазвиждао, ситно се засмејао, а болећива жена је рекла:

- Њима је празник. Треба и ти да појуриш, да га стигнеш - па то је игра, дечко. А сада са туђом капом, живећеш туђом судбином.

Али више није имао кога да стигне нити куда да појури.

Родионов се дуго сећао те своје љутње из детињства. Сада се сећао предсказања Циганке, терао га је од себе - истина од тог времена није узимао Татаре у своју групу.

Никоме није спомињао ту причу, јер војници нису дужни да знају о слабости свог команданта, нарочито ако је то командант Црвене Армије. У марту се сукобио са Татарима, који су служили у есесовском пуку. Тукао се са њима у шумама Белорусије - где је муслимански пук опколио партизане. Родионова су ту избацили са падобраном и у року од сат времена он је са својом групом ступио у борбу. Није спавао три дана, и све време је био покривен хладним знојем, одвратним и лепљивим, без обзира на свежину мартовске шуме. Када су трећег дана меци пробали његово раме просудио је да је његов живот пресечен. Његова смрт био је Татарин у црном шињелу.

Татарин без лица причињавао му се неколико пута, али увек се претварао у уморну фигуру медицинске сестре или у његове војнике, који су га теглили на леђима.

Све је то прошло, а сада се живот уистину завршавао, иако ниједног Татарина није било. Не, он је знао да међу црним људима, што полако стежу обруч горе, јесте и Први Источно-муслимански пук СС, али вероватноћа сусрета са Татариним била је занемарљива.

Он је пузао по сједињеним подрумима, шапћући татарске псовке, којих у руском језику има или пет или читава стотина.

Тако је доспео на суседно имање, где је нашао гомилу иструлеле одеће, брда измета мишева, трулеж, која је испадала из трошних сандука.

Разбијене посуде личиле су на морске шкољке просуте по поду.

Родионов је видео старе књиге, слепљене уз збијене цигле. Бескорисна зарђала сабља му звекну под ногом. Али он је нашао оно главно - у преврнутом орману Родионов је нашао флашу вина. Ту је одмах отвори бакарним кључем, нађеним на полици. Вино је било слатко као мед и слепило му је гркљан. Родионов се заборавио и није одмах зачуо глас. Глас је био влажан - као стара саксија у подруму.

Глас је био глув и мирисао је на глину.

Глас га је наговарао да не спава, јер је мало времена остало. Родионов је схватао да је то бунцање, али за сваки случај привуче себи топовску пушку, направљену од водоводне цеви. То није било бунцање, то је био кошмар, у коме се над њим поново надвио Татарин без лица.

-Ко си ти? Ко си ти?- издахнуо је лежећи на поду.

-Голем -одисао је влагом надвивши се над Родионовим. Рекао је:

-Зовем се Голем или просто Голм. Немци често штеде на самогласницима, а Јехуди Бен-Равади дуго је живео међу Немцима.

То је био лукав и паметан човек - колале су гласине да је из календара продао суботу, јер му се чинило да је то непотребан дан. Често је слао свог мачка да краде храну, и сви су видели како црни мачор Јехудија-Бен Равадија трчи улицом са сребрним послужавником.

Једно око Бен-Равадија било је величине кокошијег јајета и неспокојно је гледало час на једну, час на другу страну, а друго, величине дугмета кошуље, било је окренуто према унутрашњости. Говорили су да тим другим оком Бен-Равади може да види другу страну Месеца, а да га ноћу држи у чаши с водом.

Баш он ме је извајао од црвене глине и позвао ме да чувам становнике града, јер у мени нема крви и меса. У мени нема сажаљења и сапатње, ја сам равнодушан, као олуја и немилосрдан, као удар муње. Али ја сам ништа без пентаграма који ми је Бен-Равади ставио у уста.

И једном у двадесет година ја сам као чувар обилазио град.

Али једном, дошло је до поплаве и река је преплавила сав доњи град до саме Трговачке улице. Нокшири су пловиле улицом у јатима, као патке, у лутајућем циркусу утопио се слон, и тада је вода расквасила моје усне. Пентаграм је испао, а ја сам почео да се успављујем. Сада се пентаграм греје у твојим рукама и ја осећам његову снагу, али више не чујем кораке мог народа. Нема га на земљи. Нико ми не може помоћи, изгубио сам свој народ.

Родионов је стискао у рукама кључ са петоугаоном плочицом на крају.

-Да, то је он, - Голем је говорио без страсти, тихо - Кључ је код мене, али ја немам кога више да чувам. Становници града су се претворили у глину и дим, нисам могао да их спасем. А сада кажи: шта желиш? Кажи ми, шта желиш?

Родионов је удисао глинену влагу и мислио о томе како жели да живи. Желео је да пије, али знао је да то није најважније. Не, он је, наравно, хтео смрт свим црним људима у кратким чизмама, који се сада приближавају кући. Он је желео смрт непријатељу, али више од свега, желео је да живи.

Капет Родионов ратовао је откако је знао за себе и био је равнодушан према мирнодопском животу. Много година је спаљивао у себи људске слабости, али спалити их до краја није било могуће. Имао је хируршку концентрацију за много тога, али не за све. Живети да би бранио - то је вредело, то му је зујало у свести, као десни рафал "стен-гана" у његовом корпусу.

Звезда од рубина легла је у глинену руку, а људска рука је стискала бакарну таблицу.

Загрили су се, и Родионов осети како му се хладе рамена и како се загрева тело Голема. Топлота је гипко текла из једног тела у друго, док је глинени човек читао заклетву.

И тако су они, завршавајући ритуал, стезали у зубима сваки свој талисман.

Црни људи, лупајући ногама по ломљеном камену, у то време су прошли старо гробље, где су гробови расли као бела равна трава. Заобишли су кућицу гробара и ушли у двориште последње неоштећене куће у Трговачкој улици.

Последње што је видео Родионов, док му се тело кочило, био је Голем, који је ишао двориштем у сусрет људима у црним мундирима. Када је потрошио муницију, Голем одбаци непотребан аутомат и уби још неколико људи голим рукама, док га експлозија не разнесе на све стране.

Али Родионов више није дисао и спавао је немирним глиненим сном.

У те снове мешали су се ход по леду на огромној реци и мала лабораторија са ретортама. Јехуди Бен-Равади издизао га је за рамена и развлачио га, баш као дечји хлеччић од песка. Сан је био гибак, као риба, клизнуо је међу прстима, и ево, већ је глинени човек видео, како његов творац пије слаб чај заједно са старицом у цветним марамима. Бедници долазе у том сну, лупајући празним лончићима по улици, чији се један крај упире у руску тајгу, а други у Судетске планине. Глинени човек спава, безбедно прекривен подрумском прашином и трулим ритама, спашен од стране свог двојника са којим је остао једна целина. Он спава, окружен флашама шалитре и угљем, који нису постали прах, а унаоколо леже старе књиге, у којима су се сва слова у доколици помешала и отрчала на друге странице.

Он се пробуди после двадесет година од магловитог немира. Поново је слушао звекет гусеница и вику гомиле.

Глинени човек устаде и опре се главом о полице. Он виде да је прозорчић одавно зазидан, али да се подрум нимало није изменио. Морао је да разбије два зида да би дошао до светлости. Прошавши двориште са чудном скулптуром од лопти и штапова, он изађе на улицу. Глинени човек није препознао град, није препознавао људе, који би се одједном разбежали на све стране од њега. Али је препознао њихове мундире и звезде на војничким капама.

Он је препознао звезде на бојевим машинама, којих је било свуда, и још увек не схватајући ништа пружи к њима руке.

Глинени човек стајао је у пустоши свега минут, и летњи ветар одува сан из њега. Али у том моменту тенк старијег водника Нихма-

тулина удари га са стране гусеницом. Бакарни петоугаони кључ му испаде из уста и глинено време се заустави.

Глинени човек се спусти, полако се претварајући у прах, осипајући се као сува киша на калдрму. Он прође погледом људе и улице, успевајући да схвати да умире међу својима, свој међу својима, штитећи свој град од својих... Све се побркало на крају.

Глину обухвати налет августовског ветра, подиже у ваздух и понесе као црвени облак прашине изнад кровова.

Облак је наткрио град копреном прашине и све је замрло. Само је старчић на градском сату климао главом са одобравањем. Старац је држао у рукама косу и веома се љутио када су га називали Смрћу.

Каква смрт, мислио је старац, кад се једноставно враћамо у глину, сједињујући се с другима, размењајући судбине са другима, као капе за време татарског празника.

Са руског превела *Весна Миџић*